

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף כ"ד

במשנה הובאה מחלוקת בין רבי מאיר לחכמים, שלדעת רבי מאיר כל אחד מהבעלי דינים יכול לפסול את הדיין שבחר חברו, אבל לדעת חכמים רק אם מביא עליהן ראייה שהן קרובים או פסולים יכול לפסול, אבל אם היו כשרים או מומחים לדון אינו יכול לפסול. ושואלת הגמרא כיצד יתכן שיכול הבעל דין לפסול דיינים, והביאה הגמרא לעיל כמה אופנים לבאר במה נחלקו רבי מאיר וחכמים.

וכאשר בא רבין לבבל אמר בשם רבי יוחנן שהמחלוקת בין רבי מאיר לחכמים היא באופן שכבר הוכח כדברי הבעל דין וכבר נפסלו או העדים או הדיינים, וכלומר שהחלק הראשון שנחלקו רבי מאיר וחכמים במשנה אם הבעל דין יכול לפסול את הדיין של השני, מדובר שהבעל דין הביא עדים כבר שעדיו של השני פסולים, וכעת טוען שגם הדיינים שלו פסולים, שאז סובר רבי מאיר שכיון שהוכח כדבריו בעדים שהם פסולים, נאמן אף לפסול את הדיינים.

ובסוף דברי המשנה שנחלקו רבי מאיר וחכמים אם הבעל דין יכול לפסול את העדים של השני, מדובר שהבעל דין הביא עדים כבר שהדיינים של השני פסולים, וכעת טוען שגם העדים שלו פסולים, שאז סובר רבי מאיר שכיון שהוכח כדבריו בדיינים שהם פסולים, נאמן אף לפסול את העדים.

והקשה רבא שאמנם מובן מה שאם התברר כדברי הבעל דין שהעדים פסולים הוא יהיה נאמן לדעת רבי מאיר לפסול גם את הדיינים, כי אפשר לדון בדיינים אחרים, אבל מה שאם התברר כדבריו שהדיינים פסולים אף העדים יהיו פסולים, לא יתכן כי אין אפשרות להביא עדים אחרים.

ועונה הגמרא שבאמת מדובר רק באופן שיש כת עדים נוספת לאותו הבעל דין.

ושואלת הגמרא אם כך זה כבר מה שביאר רב דימי לעיל בשם ר' יוחנן שהמחלוקת בין רבי מאיר לחכמים זה באופן שיש כת נוספת של עדים, האם יכול לפסול את הכת הראשונה או לא.

ועונה הגמרא שאכן בזה לא נחלקו רבין ורב דימי בדעת ר' יוחנן, אלא נחלקו רק האם אומרים את הסברא שמתוך שהוכיח הבעל דין כדבריו במה שהדיינים נפסלו הוא נאמן וגם העדים נפסלים (או להפך). או שלא אומרים שמתוך שהוכיח הבעל דין ופסל את העדים גם הדיינים נפסלים (ולהפך). (וברש"י משמע שהדבר תלוי האם אומרים מיגו בכל מקום, ועי' ביד רמה).

ומביאה הגמרא את מה שהובא לעיל שאמר ריש לקיש שלא יתכן שרבי מאיר אמר שאדם יכול לפסול את דייניו ועדיו של השני בלא סיבה, ולא יתכן שפה קדוש יאמר דבר זה, ולכן צריך לומר שמדובר בעד אחד.

ושאל עולא שהרי הרואה את ריש לקיש בבית המדרש הרי זה כאילו עוקר הרים וטוחן זה בזה, וכלומר שהיה חריף גדול, ומדוע אמר כך בלשון ענווה כלפי רבי מאיר, והשיב רבינא שאין בזו תמיהה שהרי כל הרואה את רבי מאיר בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחן זה בזה.

אלא כוונת עולא לומר בא וראה כמה מחבבים חכמי ארץ ישראל זה את זה, שאף שהיה ריש לקיש חריף היה אומר כך על רבי מאיר ליישב את שיטתו.

וכפי שהיה מעשה שישב רבי ואמר שאסור להטמין את הצונן בשבת, ואמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי אבא (דהיינו רבי יוסי) התיר להטמין את הצונן, ואמר רבי שאם כך כבר הורה זקן וכך ההלכה.

ואמר רב פפא בא וראה כמה מחבבים חכמי ארץ ישראל זה את זה, שהרי אם רבי יוסי היה קיים היה כפוף ויושב לפני רבי, שהרי אף ר' ישמעאל בר' יוסי שהיה ממלא מקום אבותיו וחשוב כאביו, היה כפוף ויושב לפני רבי ולמרות זאת אמר רבי על רבי יוסי כבר הורה זקן.

אמר ר' אושעיא על הפסוק בזכריה "ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים", שנועם אלו תלמידי החכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה, וחובלים אלו תלמידי החכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה.

ועל הפסוק "ויאמר אלה שני בני היצהר העומדים וגו' ושנים זיתים עליה", אמר רבי יצחק ש"יצהר" אלו תלמידי החכמים שבארץ ישראל שנזכרים זה לזה בהלכה כשמן זית, ושנים זיתים עליה אלו תלמידי החכמים שבבבל שמרורים זה לזה בהלכה כזית.

ועל הפסוק "ואשא עיני וארא והנה שתיים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה האיפה בין השמים ובין הארץ ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער" אמר ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי, שכנפי החסידה מדבר על החנופה, ורוח בכנפיהם הכוונה לגסות הרוח, שירדו לבבל.

ושואלת הגמרא וכי גסות הרוח ירדה לבבל והרי נאמר שעשרה קבין גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחת כל העולם כולו, ורואים שגסות הרוח ירדה לעילם ולא לבבל.

ועונה הגמרא שגסות הרוח בתחילה ירדה לבבל, אלא שעברה משם לעילם. וכך מדוייק ממה שנאמר בפסוק "לבנות לה בית בארץ שנער". וממה שכתוב לבנות "לה" אף שירדו גם גסות הרוח וגם החנופה, משמע שרק החנופה נשארה בארץ שנער, וגסות הרוח עברה לעילם.

ושואלת הגמרא שהרי אמר מר שסימן לגסות הרוח עניות, ובבבל יש עניות. ועונה הגמרא שהכוונה לעניות בתורה שאכן ישנה בעילם ולא בבל. ואומרת הגמרא שך גם פירש ר' יוחנן את הפסוק בשיר השירים "אחות לנו קטנה ושדים אין לה" שזו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד.

ואמר רבי יוחנן שהלשון בבל, היא שהיא בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד.

ועל הפסוק באיכה "במחשכים הושיבני כמתי עולם" אמר ר' ירמיה שזה תלמודה של בבל, שאינם נוחים זה עם זה ותלמודם ספק בידם.

משנה. אמר אחד מהבעלי דינים נאמן עלי אבא כדיין, או נאמן עלי אביך כדיין, או נאמנים עלי שלשה רועי בקר לדיינים, לדעת רבי מאיר יכול לחזור בו, ולדעת חכמים אינו יכול לחזור בו.

ואם אדם היה חייב לחבירו שבועה, ואמר לו חבירו אני מוכן שבמקום שבועה חמורה דור לי בחיי ראשך, שהיא שבועה קלה יותר, לדעת רבי מאיר יכול לחזור בו ולדרוש ממנו שבועה חמורה, ולדעת חכמים אין יכול לחזור בו.

גמרא. אמר רב דימי בנו של רב נחמן בנו של רב יוסף שהמשנה מדברת אפילו באופן שמה שהבעל דין שאמר נאמן עלי אבא או אביך, זה רק כדיין אחד מתוך שלושה דיינים, ואף באופן כזה לדעת רבי מאיר יכול לחזור בו.

ואמר רב יהודה בשם שמואל שמה שנחלקו רבי מאיר וחכמים האם הבעל דין שאמר כך יכול לחזור בו או לא, זה רק אם מדובר **שהתובע** אמר לנתבע נאמן עלי אביך או אבא, שאם יזכה אותך חובך **מחול** לך.

אבל אם הנתבע אמר נאמן עלי אבא או אביך שאם יחייב אותי **אתן** לך אפילו לדעת חכמים הוא יכול לחזור בו.

אך דעת רבי יוחנן שנחלקו רבי מאיר וחכמים אם הנתבע אמר נאמן עלי אבא או אביך שאם יחייב אותי **אתן** לך ובאופן כזה לדעת רבי מאיר הוא יכול לחזור בו ולדעת חכמים אינו יכול לחזור בו.

ומסתפקת הגמרא האם לדעת רבי יוחנן נחלקו רבי מאיר וחכמים גם בנתבע שאמר אם יחייבני אבא או אביך אתן לך, וגם בתובע שאמר אם יזכה אותך אבא או אביך אמחול לך, או שנחלקו רק באתן לך, אבל באמחול לך גם לדעת רבי מאיר אינו יכול לחזור בו.

ומנסה הגמרא להוכיח מדברי רבא מה היא דעת רבי יוחנן. שאמר רבא שנחלקו רבי מאיר וחכמים רק באופן שהנתבע אמר נאמן עלי אבא או אביך שאם יחייב אותי **אתן** לך ובאופן כזה לדעת רבי מאיר הוא יכול לחזור בו. אבל באופן שאמר שהתובע אמר אמחול לך אף לדעת רבי מאיר אינו יכול לחזור בו.

ומבינה הגמרא לומר שרבא סובר כר' יוחנן, ומוכח שדעתו של ר' יוחנן שנחלקו רק באופן שאומר אתן לך. אבל דוחה הגמרא ואומרת שאין מכאן ראייה כי יתכן שרבא סובר דעת עצמו ונחלק על ר' יוחנן נחלקו, ואין מכאן ראייה מה דעת ר' יוחנן.

והקשה רב אחא בר תחליפא על רבא, שאמר שנחלקו רבי מאיר וחכמים רק באופן שהנתבע אמר נאמן עלי אבא או אביך שאם יחייבו אותי **אתן** לך שלדעת רבי מאיר הוא יכול לחזור בו. אבל באופן שאמר אמחול לך אף לדעת רבי מאיר אינו יכול לחזור בו. מהמשנה ששנינו שאדם שהיה חייב לחבירו שבועה, ואמר לו חבירו אני מוכן שבמקום שבועה חמורה דור לי בחיי ראשך, שהיא שבועה קלה יותר, לדעת רבי מאיר יכול לחזור בו ולדרוש ממנו שבועה חמורה, ולדעת חכמים אין יכול לחזור בו.

עמוד ב'

והבין רב אחא בר תחליפא שמדובר במשנה באלו שנשבעים ונפטרים על ידי כך מהממון, ורואים שגם באופן הזה של דור לי ואמחול לך נחלקו רבי מאיר וחכמים האם יכול לחזור בו או לא, ולא רק באופן שאומר אתן לך.

ודחה רבא ואמר שאפשר לבאר את המשנה בסוגי השבועות של אלו שנשבעים ונוטלים את מה שתבעו, שאז מדובר באופן שאמר דור לי ואתן לך, אבל בדור לי ואמחול לך באמת אף לדעת רבי מאיר לא יכול לחזור בו.

ושואלת הגמרא שאם מדובר בתחילת המשנה באדם שאמר שאם אבא יחייבני אתן לך והביאה המשנה את מחלוקת רבי מאיר וחכמים, מדוע חזרה המשנה שוב בסוף המשנה בנשבעים ונוטלים ואף שם הביאה את מחלוקתם, הרי אותה המחלוקת שנחלקו לגבי נאמן עלי אבא ואתן לך, נאמרה לגבי דור לי ואתן לך.

ועונה הגמרא שהסיבה שהביאה המשנה את מחלוקתם פעמיים היא מפני שברישא שהבעל דין אמר נאמן עלי אבא או אביך, שאם יחייבוני אתן לך, הוא תולה את הפסק בדעתם של אחרים, והיה צד לומר שדווקא שם סובר רבי מאיר שיכול הבעל דין לחזור בו, כי הוא לא גמר בדעתו להקנות את הממון לתובע, אלא שהיה סבור שהם יזכו אותו, אבל בנתבע שאמר לתובע עצמו דור לי ואתן לך, היינו סבורים שכיון שוודאי שהתובע יכול להישבע, הוא כן גומר בדעתו להקנות לו את הממון, ולכן אף לדעת רבי מאיר לא יוכל לחזור בו, ולכן הביאה המשנה שאף באופן כזה נחלקו.

ואם הייתה המשנה מביאה את מחלוקתם רק לגבי תולה בדעת התובע, היה צד שבאמת בתולה בדעת אחרים אף לחכמים הוא יכול לחזור בו, ולכן הביאה המשנה שנחלקו חכמים אף בתולה בדעת אחרים וסוברים שאינו יכול לחזור בו.

ואמר ריש לקיש שהמחלוקת בין חכמים לרבי מאיר האם אדם שאמר נאמן עלי אבא או אביך יכול לחזור בו או לא, זה רק אם הוא חזר בו לפני גמר הדין אבל לאחר גמר הדין גם לדעת רבי מאיר אינו יכול לחזור בו.

אבל ר' יוחנן אמר שהמחלוקת של רבי מאיר וחכמים זה האם יכול לחזור בו לאחר גמר הדין.

ומסתפקת הגמרא האם לדעת רבי יוחנן הם נחלקו רק לאחר גמר הדין, אבל קודם לכן גם לדעת חכמים יכול לחזור בו, או שנחלקו בין קודם גמר דין ובין לאחר גמר הדין.

ומוכיחה הגמרא שלדעת רבי יוחנן נחלקו רק לאחר גמר דין, ממה שאמר רבא שאם אחד מבעלי הדין קיבל עליו קרוב או פסול כדיין, לפני הגמר דין יכול לחזור בו, אבל לאחר גמר הדין אינו יכול לחזור. ומוכח מדברי רבא שרק לאחר גמר דין נחלקו רבי מאיר וחכמים, ולכן פסק כדעת חכמים שלאחר גמר הדין אינו יכול לחזור בו, אבל קודם לכן אף חכמים מודים שיכול לחזור בו. ואם כך סובר ר' יוחנן אף רבא סובר כשיטתו.

אבל אם לדעת ר' יוחנן הייתה מחלוקת רבי מאיר וחכמים גם קודם גמר הדין, לא יתכן שיפסוק רבא קודם גמר הדין כרבי מאיר ואחר גמר הדין כחכמים, ואם אינו סובר כר' יוחנן כדעת מי סובר רבא.

מביאה הגמרא שרב נחמן בר רב יצחק שלח לרב נחמן בר יעקב, שאלה האם נחלקו רבי מאיר וחכמים לפני גמר הדין או אחרי גמר הדין, וכדעת מי ההלכה. **והשיב** לו ר"נ בר יעקב שרבי מאיר וחכמים נחלקו רק לאחר גמר הדין והלכה כדברי חכמים.

ורב אשי אמר שהשאלה ששלח רב נחמן בר רב יצחק לר"נ בר יעקב לא הייתה האם המחלוקת היא קודם או לאחר גמר הדין, אלא האם נחלקו באופן שאומר הנתבע נאמן עלי אבא או אביך שאם יחייבו אותי אתן לך, או באופן שאמר התובע נאמן עלי אבא או אביך שאם יזכו אותך אמחל לך. וכן כדעת מי ההלכה. **ועל** זה השיב לו ר"נ ב"י שנחלקו רבי מאיר וחכמים באתן לך והלכה כדברי חכמים.

ואומרת הגמרא שכך שנו זאת בסורא, אבל בפומבדיתא שנו שאמר ר' חנינא בר שלמיה ששלחו לשמואל מבית מדרשו של רב את שאלה האם באופן שהבעל דין לא רק אמר נאמן עלי אבא או אביך, אלא גם עשה קניין על כך הוא יכול לחזור בו לפני הגמר דין, או שלא, והשיב להם שכיוון שהוא עשה קניין אינו יכול לחזור בו.

משנה. ואלו הם הפסולים לדיינים ולעדויות, המשחק בקוביה, והמלוה בריבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית, ואמר רבי שמעון שבתחילה היו קורין אותם אוספי שביעית, ומשרבו האנשים חזרו לקרותן סוחרי שביעית.

וביאר רבי יהודה אימתי פסולים לעדות בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל אם יש להן אומנות נוספת כשרים.

גמרא. שואלת הגמרא מה הבעיה במשחק בקוביא, וביאר רמי בר חמא שמדובר שהוא מהמר בה על כסף עם חבריו, ואינו משחק אלא מפני שסבור שהוא ינצח, ולכן זו רק אסמכתא ואסמכתא אינה קונה, ונמצא שגוזלים אחד את השני.

ורב ששת אמר שאין זה אסמכתא אלא קניין גמור, ומה שפסולים לעדות זה מפני שלא עוסקים ביישובו של עולם. ואומרת הגמרא שהמחלוקת בין רמי בר חמא לרב ששת תהיה באופן שאותו משחק בקוביא יש לו אומנות נוספת, שלדעת רמי בר חמא עדיין הוא יהיה פסול לעדות אך לדעת רב ששת הוא כשר כי הוא עוסק ביישובו של עולם.

שואלת הגמרא על רמי בר חמא, שהרי שנינו במשנה שאמר ר' יהודה אימתי אלו פסולים בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא הם כשרים, ורואים כדברי רב ששת שהסיבה שהם פסולים היא מפני ישובו של עולם.

ולא יתכן לומר שחכמים חולקים על רבי יהודה, כי הרי אמר ר' יהושע בן לוי שכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי ובמה הכוונה שבא לפרש את דברי החכמים ולא לחלוק, ואמנם ר' יוחנן נחלק עליו וסובר שאם רבי יהודה אמר במה הכוונה לחלוק, אך מודה שבאמתי הכוונה לפרש.

ועונה הגמרא שזו דעת ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן, אך דעת רמי בר חמא שאף שאמר רבי יהודה אימתי הוא בא לחלוק, ובאמת חכמים חולקים על רבי יהודה במשנה וסוברים שהטעם שהם פסולים לעדות זה משום אסמכתא, ולא משום שאין עוסקים ביישובו של עולם.

